

ЗАКЛЯТИЯ И ПРОКЛЯТИЯ (ПРОКЛЬОНИ) В УКРАИНСКОМ РАЗГОВОРНОМ ДИСКУРСЕ: ОБРАЗНОСТЬ, СИМВОЛИКА, ФРАЗЕОЛОГИЗАЦИЯ, УСТОЙЧИВЫЕ СРАВНЕНИЯ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 1 (43)

УДК 811.161.2'27 + 811.161.1'27

DOI:10.24144/2663-6840/2020.1(43).277–281

Хмелевський М., Раїна О. Закляття і прокляття (*прокльони*) в українському розмовному дискурсі: образність, символіка, фразеологізація, устойчиві порівняння; кількість бібліографічних джерел – 8; мова російська.

Анотація. В статті досліджені особливості українських ідіоматических проклять. Розглядаються особливості українських ідіоматических проклять, то є спеціальних фразеологіческих словесних формул, котрі є суттєвими структурними елементами емоціонального висказування на українському мові, мають дуже колоритний емоціонально-експресивний заряд і виконують різні речеві функції. Такі стійкі речеві формули – прокляття – дуже часто зустрічаються в українській повсякденній розмовній мові, ці одиниці дуже різноманітні за своїм лексическим складом, емоціонально-оціночною смисловою навантажкою. Дослідження таких стійких форм проклять з точки зору їх ступеня вираженості і прагматичності є основною метою нашої роботи.

Наше дослідження присвячене українській розмовній мові і фразеологізовані формам проклять, котрі стилістически відображають різну ступень виразительно-емоціональної окраски і частоту використання в різних регіонах України. Однак, мовні приклади, розглянуті в нашій статті, знаходимо також в творах українських письменників, наприклад, І. Карпенко-Карого, П. Куліша, І. Франка і др., котрі ілюструють факти розмовної комунікації своїх персонажів.

Матеріал, представлений в нашій статті, був зібраний не тільки з української художньої літератури, но переважно з розмовної мови, записаної нами на протязі багатьох років наукових спостережень.

Складність описання таких фразеологіческих оборотів заключається ще і в регіональній обмеженості їх використання. Наше дослідження – це не суб'єктивне оцінювання, це прагматический аналіз розмовного діалогу на українському мові або на суржикі. Такі фразеологізовані форми проклять відносяться до давньослав'янської ментальності, котра збереглася в сучасній українській і сербській мовах, а з різних культурних порівнянь була втрачена в інших слов'янських мовах.

Ключеві слова: фразеологізм, фразеологіческа модель, внутрішня форма, мовна картина світу, стійкі порівняння, розмовна мова.

Постановка проблеми. В статті аналізується характерне для розмовного українського мови використання лексических і фразеологіческих форм заклять, проклять, форм побажань різного роду.

Аналіз досліджень. Матеріал збирався в ході багаторічних досліджень і спостережень за розмовною мовою носіїв українського ментальності в різних регіонах країни.

Ціль статті. Ціль нашої статті – представити фактичний мовний матеріал, зафіксований нами в ході польових досліджень на території України, і проаналізувати його з наукової і лінгвістическої точки зору, включаючи культурологіческий фон. Основний метод дослідження – порівняльно-сопоставительний.

Изложение основного материала. Рассматривая на сравнительно-сопоставительном уровне устойчивые фразеологизованные и спонтанно возникающие в речи по имеющимся языковым моделям формы пожеланий-проклятий (проклинаний), прежде всего, следует обратить внимание на их функционально-прагматическое употребление в русском и украинском языковом пространстве с точки зрения их дискурсивных особенностей и концептуального осмысления носителями двух близко-

родственных славянских языков. В первую очередь, мы имеем в виду роль фразеологизмов и устойчивых фразеологизованных единиц с общим значением проклятия в речи носителей русского и украинского языков, особенности их употребления и частотность их использования в русском и украинском речевом обиходе, образную насыщенность и степень эмоциональности, которые ярко иллюстрирует различия в манере изъяснения и построении коммуникативно-прагматического значения высказывания у носителей русской и украинской концептуальных культур – вне зависимости от того, каким языком или языковым кодом пользуется последний (т.е. украинско-, суржико-, диалектно- или русскоязычный украинец).

Это касается формы принужденного общения, а также средств создания комического эффекта в рамках рассматриваемого нами вопроса специфички употребления устойчивых фразеологизованных выражений с общим значением проклинания.

Если в русском дискурсе использование фразеологизованных выражений-проклятий как правило имеет сниженный, отчетливо выраженный негативный вплоть до оскорбительного характер (а подобные выражения в словарях обычно имеют пометы «бранное»), и зачастую они относятся к

социально ограниченному уровню коммуникации (особенно между незнакомыми участниками диалога), то в речи носителей украинского языкового менталитета подобные фразы, как правило, являются ярким и универсальным средством выражения эмоций, придают высказыванию экспрессивно-оценочный, и при этом нередко не столько негативный, сколько, скорее, юмористический оттенок (вплоть до сарказма), а сама фраза синтаксически имеет характер междометной фразеологической единицы.

В этом смысле можно вспомнить обыгрывание переносного и буквального значений в романе «Мастер и Маргарита» М.А. Булгакова (который был хорошо знаком с манерой изъяснения украинскими русскоязычными жителями Киева):

– Да что ж такое? Вывести его вон, черти б меня взяли!

– Черти щоб взяли? А что ж, это можно! [Булгаков 1984, с. 112].

В то же время, в обиходно-разговорной речи украинца (подчеркнем еще раз – вне зависимости от используемого им языкового кода) употребление данных фразеологизмов-проклинаний (в украинской терминологии: *прокльони*) в повседневном общении довольно частотно и не имеет такой сильной социальной окрашенности и стилистической маркированности, как в русском, и по сути является нормой просторечной формы повседневного общения [Изотов 2015, с. 91]. В этой связи следует отметить лакуарность данного явления в русском языковом коммуникационном этикете в сопоставлении с украинским, что концептуально как сближает, так и разнит два близкородственных восточнославянских народа.

Ниже выделим наиболее распространенные устойчивые лексические и концептуальные конструкции с общим значением и функционально-прагматической функцией проклятия (проклинания), выступающие в украинском разговорно-просторечном дискурсе и как экспрессивно-эмоциональные языковые средства с междометным оттенком, и как формы непринужденного общения, возведенные до уровня просторечной нормы коммуникации:

1) Проклинания, малоизвестные современному носителю русского языкового сознания, но повсеместно узнаваемые представителем украинского лингвокультурологического дискурса, в основе которых – пожелания кому-либо утраты зрения или слепоты: *щоб тобі повилазило!*

Примечательно, что это выражение *щоб тебе повилазило* – т.е. выражение пожелания кому-либо ослепнуть, фиксируется также и русскими фразеологическими словарями, например, во «Фразеологическом словаре русского языка для школьников» М.А. Котовой с пометой *груб.-прост* [Котова 2007]. Однако в связи с этим встает вопрос о частотности подобных употреблений, их узнаваемости среднестатистическим носителем русской культуры и главное – степени прагматической актуальности использования проклятий как фигур речи в русском просторечии и повседневном общении. В украин-

ском дискурсе подобное употребление таких устойчивых единиц, по сути, приобрело междометную функцию и несет в себе прагматическую формулу речевого средства выражения недовольства кем-либо с оттенком иногда злобной, а часто и совершенно беззлобной иронии – в зависимости от специфики определенной коммуникативной ситуации. Это частотное и весьма употребительное проклинание мотивируется исконным значением фразеологизма *дивитися як не повилазять (очі)*, т.е. «смотреть пристально, очень внимательно», а также прямым значением *хіба (чи, що) (тобі, йому и т.п.) повилазило (очі повилазили)?, Тобі що, повилазило? – Ти що, не бачиш, що тут написано?*. Само проклятие, поддерживаемое значениями вышеуказанных устойчивых фразеологизированных единиц, можно буквально трактовать как «чтоб тебе ослепнуть!» (как и аналогичное в русск.яз.: *чтоб тобі повилазило*). Сема «пожелания слепоты» также реализуется в таком устойчивом выражении-проклинании, как *Щоб ти темна ходила!*, – которое также употребляется в междометной функции как экспрессивное средство выражение недовольства кем-либо или поступком кого-либо наряду с заклитием с той же семой: *Щоб тобі чорне було!* или с еще более прозрачной мотивировкой: *Щоб ти осліп! Щоб твої очі не бачили!* Проклятия с семой «слепоты» довольно распространены в украинском дискурсе: *Та щоб тобі вже очі на лоб повилазили! А щоб тобі очі вилзли на потилицю! Щоб тобі очі повидирило! Щоб ти ходив в хаті й вікна не побачив! Щоб тобі ворони очі повильовували!* и т.п. [Іваннікова 2015, с. 110]. Сюда же можно отнести часто встречающееся пожелание немоты: *Щоб в тебе пір'я в роті поросло! Щоб тобі вуса на язык повиростали та вічі повилазили!*, или глухоты: *Щоб тобі вуха повідсихали / повідпадали!*

2) Заклятия, которые из-за своей внешней формы и сути могут быть первоначально восприняты как пожелание добра, тогда как в действительности в украинском дискурсе они употребляются как проклинания, причем степень экспрессивности зависит от интонации и употребления усилительной частицы «*та*», подчеркивающей яркий негативный эмоционально-экспрессивный заряд фразы, например: *Та щоб тобі добро було! А добра б тобі було! Та щоб тобі здоров'я було! А щоб ти здоровий був! Щоб тебе лиха біда стороною обходила! Та щоб тобі добре жити! А бодай тобі лиха не було! Та щоб ти став крацим!*, которые в междометной функции несут в себе значение негодования, возмущения каким-либо поступком.

3) Заклятия, компонентами которых выступают глаголы с общим образным значением изменения физического состояния. Как правило, такие выражения имеют более ироничный характер, чем упомянутые выше: *Щоб ти сказився (на задні ноги)!, Щоб тебе підняло та гепнуло (вертіло)!, Щоб тебе взяло та й не відпустило!, Щоб тебе розірвало!, Щоб тебе розперло!, Щоб тебе порозпирало вже – їж давай!, Щоб ти вдавився!, Щоб тебе скрутило (щоб ти скрутився)!, Щоб тебе перекошило (на бік)!, Щоб тобі заклало!, Щоб ти луснув! / Щоб*

тобі луснуло! / Щоб тобі пуна луснуло!, Щоб тобі рачки лазити! Щоб тобі повикручувало рученьки та ніжоньки! Щоб в тебе всі руки / всі задні ноги повідірвало! і т.п.

Частотність і обыденність подібних речевих конструкцій по сравнению с русским речевим дискурсом может ярко проиллюстрировать, например, такая фиксация: *А ну давай вылазь з той воды, шоб там тебе перекосило!* (Одесса, мати – ребенку), что абсолютно не характерно для общепринятых норм общения носителей русской языковой ментальности [Савченко, Хмелевский 2018, с. 61].

4) Заклятия с компонентами в общем значении «пропасть, исчезнуть; сгореть (от огня, молнии)»: *Та шоб ти скис! Щоб ти мені здувся! Щоб ти згинув! Щоб ти згнів! Щоб тебе грім взяв / убив / побив (та й ще блискавка спалила)! Щоб ти три рази згорів! Та шоб тебе вогонь спалив!* / ирон. *Щоб тебе вогонь спалило!* ирон. *Щоб ти пішов та не вернувся!* (здесь отметим междометность данного выражения, т.к. никто из собеседников уходит не намереваясь).

5) Проклинанья с компонентами нечистой силы – *чорт, диявол, сатана* и – наиболее распространенное в украинском узусе слово – *біс*: *шоб (бодай) тебе чорти (чортяки) взяли / вхопили! Побрав би вас стопекельний диявол! Біс би тебе взяв! Біс тебе забирай!* (Васильченко 2014, с. 207). В этой же группе стоит отметить и единицы с лексемами, по своему переносному значению эвфемистически приближенные к номинации злой, нечистой силы, чего-то отвратительного, страшного, опасного: а) *Кат його бери!* – «палач» б) *Аби тебе дідько взяв! Щоб тебе дідько схопив / трінав!* – фольк. «черт», в) *Щоб тебе нечистий взяв!* г) *Враг би його взяв!* (ср. с хорв. *vrag* – «черт, дьявол»), д) *Щоб тебе злидні обсіли!* и т.п. [СУМ 1970–1980]; [Кузнецова 2009, с. 69].

6) Проклинанья с пожеланиями болезней: *Щоб тебе шляк трафив!* – (региональное, под влиянием словацкого и польского языков (ср. нем. *wie vom Schlag getroffen sein*)), *Чума б його взяла / вхопила! Грець би його побив! / Хай йому грець!* – «апоплексический удар, паралич», *Пранці б вас поїли!* – «сифилис», *Щоб тебе різачка попорізала!* – «кровоавый понос», *Та бий (бери) тебе тряся!* – «лихорадка» [СУМ 1970–1980; Васильченко 2014, с. 210], *Щоб тебе в прецель скрутило!* – «бублик» (региональное – Львов, Тернополь), *Щоб тебе нижче пояса зіпило (за пуна)! (усеченный вариант: Щоб тобі зазіпило!), Щоб йому голова облізла! Щоб тобі булька з носа вискочила! Щоб тобі хима в грудях грала!* – «хрипота», *Щоб тебе колька сколола! Та тисяча болячок тобі у печінку! Та шоб ти сміявся на всі кутні зуби!* – «коренные зубы». Сюда же можно включить выражение *Щоб тобі попріщило*, – пожелание тому, кто пророчит что-то недоброе (букв.: «покрыться прыщами»). А также пожелания умственной недостаточности: *Щоб ти з глузду з'їхав* (суржик: *Шоб ты з ума зійшов!*)

7) Традиционно сильно экспрессивно-маркированные и частотные в любой культуре проклятия с

пожеланиями смерти: *Щоб ти здох! Щоб ти помер!*

8) Выражения, в которых участвуют компоненты, обозначающие животных: *Щоб тебе черви поїли / з'їли* (как эвфемизм, тематически близкий предыдущей группе), *Хай би вже вовки тебе з'їли! Їдять тебе мухи (та ще й з комарами)! Щоб тебе рак урачив! Щоб тебе качка копнула!* [Васильченко 2014, с. 207], *А шоб тобі курка на ногу наступила! Щоб тебе муха вбрикнула!* (здесь курка, муха, качка – эвфемизм, обозначающий гулящую жену, который может быть отнесен и к следующему типу).

9) Заклятия с компонентами, обозначающими близких родственников: *А шоб твоя дружина з кулом повелася!*

10) Довольно распространенные в украинском языке заклинанья с общим значением «мать не увидеть»: *Щоб ти матір не побачив (як народився)! А также в переносном значении «мать-Родина»: Та шоб тобі ніколи (вічно, більш) України (Неньки) не побачити!*

11) Проклятия с пожеланием чего-либо нехорошего: *Щоб тобі добра/здоров'я не було!* А также такие частотные в украинском узусе [Кузнецова 2004, с. 74].

12) Проклятия с ненормативной лексикой, воспринимаемые, однако, не как оскорбительные, а наоборот, имеющие характер междометного фразеологического выражения, выполняющего во фразе роль эмоционально-экспрессивного маркера, с прагматической точки зрения дополнительно несущего на себе функцию выражения негодования: *Щоб ти всрався!* Причем данное заклинанье часто обыгрывается и распространяется дополнительными метафорическими средствами для усиления его экспрессии: *Щоб ти всрався, як маленький був / і бумажки не було / і води (гарячої) не було / шоб ти всрався та й криво* и т.п. Здесь перечень может быть бесконечным, как, с одной стороны, из устоявшихся заклинань: *Щоб твоя срака по шву розійшлася! Щоб тобі ні дна, ні покришки!*, так и авторских, созданных по имеющейся языковой модели: *Щоб тобі, падло, дрисало та дрисало! Щоб тобі срачка напала!*

13) Авторские проклинания, созданные по общей модели, которые пока не могут быть лексикографически паспортизированы, т.к. они окказиональны, единичны и спорадически возникают в речи украинца по вышеописанным языковым моделям: *Та шоб твоєю мордою да просо молотили! Щоб ти в старці подався! Хай тебе двері притиснуть! Хай тобі всі зуби повиподають, крім одного, шоб болів все життя! Щоб тобі очі грали, а зуби скакали! Щоб ти вийшла заміж за інженера! Щоб ти більш ніколи в кривку не вліз!* (региональное «кафе, забегаловка, кабак» (Львов)), *Щоб тебе негри покусали!* и т.п.

В заключение отметим, что активное использование в речи, в разговорно-просторечном, сниженном стиле подібных фразеологизированных (и фольклоризированных) формул-проклинаний с различным спектром функционально-прагматических значений свидетельствует, во-первых, о живости

данных фольклорных представлений в сознании носителей украинского культурного и языкового дискурса. Во-вторых, это подтверждает наши многолетние наблюдения и факты того, что основа украинского языка, база его развития и основная сфера употребления была и остается в устном народном творчестве, в фольклоре, обогащается за счет «сельского» характера языка, в то время как русский язык, русский разговорный дискурс больше обращается к образцам «классической литературы». Украинский речевой дискурс таким образом сохраняет и постоянно воспроизводит живые народные образы, аккумулируя народное сознание и во многом помогая реконструировать древние пред-

ставления и верования представителей двух близкородственных и исторически тесно связанных друг с другом народов.

Итоги. Выводы проведенного лингвистического исследования во многом заключают в себе анализ уникального явления в украиноязычной или суржикоязычной, диалектной или русскоязычной формации населения Украины. Суть нашего исследования заключается в том, чтобы продемонстрировать узусную общепринятую в языке и менталитете манеру изъяснения носителя украинского менталитета, которая ярко отражена в украинской литературе, кинематографе, а также характерна для обиходно-разговорной речи.

ЛИТЕРАТУРА

1. Булгаков М.А. *Мастер и Маргарита*. Москва, 1984. 367 с.
2. Васильченко В.М. Типологія фразеологізмів-прокльонів за суб'єктом магичної дії. *Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук. пр.* Київ, 2014. С. 205–211.
3. Изотов В.В. Проклятие. Заклятие. Клятва. Анафема. Представления о функциях и механизмах реализации проклятий в мировой культуре и Библии. Киев, 2015. 468 с.
4. Котова М.А. Фразеологический словарь русского языка для школьников. Москва, 2007. 704 с.
5. Кузнецова И.В. Народные лекари и лечебная магия в устойчивых сравнениях славян. *Вестник Санкт-Петербургского университета*. Сер. 9: Филология. Востоковедение. Журналистика. Санкт-Петербург, 2004. С. 72–77.
6. Кузнецова И.В. Персонажи мифологии в устойчивых сравнениях славян. *Slavia: Časopis pro slovanskou filologii. Ročník 78, sešit 1-2*. Praha: Euroslavica, 2009. S. 69–88.
7. Савченко А.В., Хмелевский М.С. «Над кем смеетесь?», или о специфике создания комического в украинском языке (на примере романа О. Черногуза «Аристократ из Вапнярки»). *Językoznawstwo. Współczesne badania, problemy i analizy językoznawcze*. Łódź, 2018. S. 57–72.
8. СУМ = Словник української мови: В 11 т. Київ: АН УРСР: Інститут мовознавства. 1970–1980.

REFERENCES

1. Bulgakov M.A. (1984) *Master i Margarita* [Master and Margarita]. 367 s. [in Russian].
2. Vasilchenko V.M. (2014) Typologia frazeologizmiv-prokloniv za subyektamy mifichnoi dii [Typology of phraseology-curses on the subject of magical action]. *Movni i kontseptualni kartyny svitu*. Kyiv. S. 205–211 [in Ukrainian].
3. Izotov V.V. (2015) Proklyatie. Klyatva. Anafema. Predstavlenya o funkciyach i mehanizmach realizacii proklytii v mirovoi kulture i biblii [A curse. The spell. The oath. Anathema. Ideas about the functions and mechanisms of the implementation of curses in world culture and the Bible]. Kyiv. 468 s. [in Russian].
4. Kotova M.A. (2007) Frazeologicheskiy slovar russkogo yazyka dla shkolnikov [Phraseological dictionary of the Russian language for schoolchildren]. Moskva. 704 s. [in Russian].
5. Kuznetsova I.V. (2004) Narodnyie lekari i lechebnaya magiya v ustoichivykh sravneniakh slavian [Folk healers and healing magic in stable comparisons of the Slavs]. *Vestnik Sankt-Peterburgskogo gosudarstvennogo universiteta*. SPb. S. 72–77 [in Russian].
6. Kuznetsova I.V. (2009) Personazhi mifologii v ustoichivykh sravneniakh slavian [Characters of mythology in stable comparisons of the Slavs]. *Slavia: Časopis pro slovanskou filologii. Ročník 78, sešit 1–2*. Praha. S. 69–88 [in Russian].
7. Savchenko A.V., Khmelevskiy M.S. (2018) «Nad kem smeeset?», ili o specifike sozdania komicheskogo v ukrainskom yazyke (na primere romana O. Chernoguza «Aristokrat iz Vapniarky») [«Who are you laughing at?», Or about the specifics of creating a comic in the Ukrainian language (on the example of the novel by O. Chernoguz «Aristocrat from Vapnyarka»)]. *Językoznawstwo. Współczesne badania, problemy i analizy językoznawcze*. Łódź. S. 57–72 [in Russian].
8. Slovyk ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language]: V 11 t. (1970–1980). Kyiv, AN USRS, Institut movoznavstva [in Ukrainian].

SPELLS AND CURSES («PROKLYONY») IN UKRAINIAN COLLOQUIAL LANGUAGE: SYMBOLS, PHRAZEOLGY, COMPARISONS

Abstract. The article examines the peculiarities of the Ukrainian idiomatic curses. The article examines the peculiarities of the Ukrainian idiomatic curses, i.e. special phraseological verbal formulas, which are essential structural elements of the emotional utterance in Ukrainian, having a very colorful emotional and expressive charge

and performing various pragmatic functions in speech. Such stable speech formulas – curses – are very frequent in Ukrainian everyday spoken language, such units are very variable in their lexical composition, emotional and evaluative semantic content. Examination of such stable forms of curses in terms of their degree of expression and pragmatics is the main goal of this paper.

Our research is devoted to Ukrainian colloquial language and phraseologized forms of curses, which stylistically to different degrees and in different regions of Ukraine contain different degrees of expressive and emotional coloring and frequency of their use. However, all the language examples discussed in the article, we will find in the works of Ukrainian writers, for example, I.K. Karpenko-Karyi, P.A. Kulish, I.Y. Franco and others, which illustrate the colloquial speech of their characters. The language material presented in this article was collected not only from fiction, but mainly from colloquialism, which was recorded by us over many years of scientific observations.

This article does not carry the purpose of subjective evaluation, but a pragmatic analysis of conversational discourse in Ukrainian and Surzhik. Such phraseologized designs of curses, spells or profanities date back to the ancient Slavic mentality, preserved in modern Ukrainian and Serbian languages and for various cultural reasons lost in other Slavic languages.

Keywords: phraseology, phraseological models, internal semantic form, colloquial language.

ЗАКЛЯТТЯ І ПРОКЛЯТТЯ (ПРОКЛЬОНИ) В УКРАЇНСЬКОМУ РОЗМОВНОМУ ДИСКУРСІ: ОБРАЗНІСТЬ, СИМВОЛІКА, ФРАЗЕОЛОГІЗАЦІЯ, СТІЙКІ ПОРІВНЯННЯ

Анотація. У статті досліджено особливості українських ідіоматичних прокльонів. Розглядаються особливості українських ідіоматичних прокльонів, тобто спеціальних фразеологічних словесних формул, які є істотними структурними елементами емоційного висловлювання українською мовою, мають дуже колоритний емоційно-експресивний заряд і виконують різні мовленнєві функції. Такі стійкі мовленнєві формули – прокльони – дуже часто зустрічаються в українській повсякденній розмовній мові, ці одиниці дуже різноманітні за своїм лексичним складом, емоційно-оцінним смисловим навантаженням. Вивчення таких стійких форм прокльонів із точки зору їх ступеня вираженості та прагматичності є основною метою нашої роботи.

Наше дослідження присвячене українській розмовній мові та фразеологізованим формам прокльонів, які стилістично в різних регіонах України містять різний ступінь виразно-емоційного забарвлення і частоту використання. Однак, мовні приклади, розглянуті в нашій статті, знаходимо також у творах українських письменників, наприклад, І. Карпенка-Карого, П.Куліша, І.Франка та ін., які ілюструють факти розмовної комунікації своїх персонажів.

Матеріал, представлений у нашій статті, був відібраний не тільки з української художньої літератури, але переважно з розмовної мови, записаної нами упродовж багатьох років наукових спостережень.

Складність опису таких фразеологічних зворотів полягає ще й в регіональній обмеженості їх уживання. Наше дослідження – це не суб'єктивне оцінювання, це прагматичний аналіз розмовного діалогу українською мовою або суржиком. Такі фразеологізовані форми прокльонів належать до давньослов'янської ментальності. Вони збереглися в сучасній українській та сербській мовах, а з різних культурних міркувань були втрачені в інших слов'янських мовах.

Ключові слова: фразеологізм, фразеологічна модель, внутрішня форма, мовна картина світу, стійкі порівняння, розмовна мова.

© Хмелевський М., Раїна О., 2020 р.

Михайло Хмелевський – кандидат філологічних наук, доцент кафедри слов'янської філології Санкт-Петербурзького державного університету, Санкт-Петербург, Росія; <https://orcid.org/0000-0002-1980-5453>

Mikhail Khmelevskiy – Candidate of Philology, Associate Professor of the Department of Slavonic Philology of St. Petersburg State University, St. Petersburg, Russia; <https://orcid.org/0000-0002-1980-5453>

Ольга Раїна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри слов'янської філології Санкт-Петербурзького державного університету, Санкт-Петербург, Росія; <http://orcid.org/0000-0001-6281-8148>

Olha Raina – Candidate of Philology, Associate Professor of the Department of Slavonic Philology of St. Petersburg State University, St. Petersburg, Russia; <http://orcid.org/0000-0001-6281-8148>

*Робота виконана при фінансовій підтримці РФФІ № 19-012-00214
«Человек и общество в зеркале новой русской фразеологии»*